

«БЕКТЕМИН»

И.Раззаков атындагы

КМТУнун ректору, физика-математика

илимдеринин доктору, профессор

Джаманбаев М.Дж.

05 01 2018-ж.

Издөнүүчү Божонов Замирбек Сабиржановичтин «Студенттерди инсандык жактан калыптандыруу процессинде кураторлордун тарбиялык ишмердүүлүгүн уюштуруунун педагогикалык шарттары» аттуу темадагы 13.00.08 – кесиптик билим берүүнүн теориясы жана методикасы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражаны изденип алуу үчүн жазылган диссертациясына жетектөөчү мекеменин - И.Раззаков атындагы Кыргыз мамлекеттик техникалык университетинин инженердик педагогика кафедрасынын

ПИКИРИ

Изилдөөнүн актуалдуулугу. Издөнүүчү З.С.Божонов белгилегендей, бүгүнкү коомдун талаптары ЖОЖдордо окуу-тарбия процессинин сапатын жогорулатуу жана кесиптик даярдоону жакшыртуу үчүн жогорку билим берүүнүн шарттарын өзгөртүү бүтүрүүчүгө азыркы дүйнөлүк атаандашууга жөндөмдүү болгон кесиптик жана инсандык касиеттердин калыптанышын талап кылуусу талашсыз, анткени акыркы расмий документтерде жарандарды инсандык жактан калыптандыруу боюнча тиешелүү милдеттер коюлган.

Диссертацияда чагылдырылгандай, көпчүлүк абитуриенттер жогорку билим берүү системасы койгон академиялык талаптарды кабыл алууга жана аларды аткарууга даяр эмес.

Ушул өнүктөн алып караганда, университетте инсанды өнүктүрүүнүн өзгөчө маанилүү шарты катары кураторлук системаны багыттоочу кылып

койгон тарбиялык иштердин программасынын болушу зарыл. Бул программа ЖОЖдогу тарбиялык иштердин башкы максаттарын, милдеттерин орундатууга багытталышы керек. Тарбиялык иштердин мазмунунда инсандын өзүн-өзү тарбиялоосун, жаран катары өзүн-өзү андап-сезүүсүн өркүндөтүү үчүн тиешелүү шарттарды түзүү, социалдык жактан компетенттүү, гуманисттик идеяларга багыт алган, академиялык жактан мобилдүү, дүйнө таанымы жагынан кенен мүмкүнчүлүккө ээ болгон, өзүнүн жашоо сапатын өзгөртө алган инсанды калыптандырууга көмөктөшүү турат.

Автор ОшМУда жана башка ЖОЖдордо жүргүзүлгөн социологиялык сурамжылоонун жыйынтыгы боюнча кураторлордун тарбиялык ишмердүүлүгүнүн педагогикалык шарттары аныкталбагандыгын белгилейт. Ошондуктан изилдөөнүн темасынын актуалдуулугунда сөзсүз негиздер бар.

Илимий жоболордун, корутундулардын жана сунуштардын негиздүүлүгүнүн даражасын илимий-теориялык жана тажрыйбалык-эксперименттик методдорго, белгиленген проблеманы изилдөөгө компетенттик мамилеге таянуу менен көйгөйдү кароонун методологиясы камсыздады. Изилдөөнүн жүрүшүндө диссертант алган жыйынтыктар ички бирдиктүүлүк жана изилденип жаткан милдеттердин алкагында натыйжалардын өз ара байланышы менен мүнөздөлөт.

Изилдөөнүн илимий жыйынтыктарынын ишенимдүүлүгү негизделген методологиялык жоболор жана мамилелери, жогорку кесиптик билим берүүнүн пайдубалдуу ыкмалары, ЖОЖдордун системасынын функциялоосундагы реалдуу педагогикалык практика жана жетилген педагогикалык тажрыйбаны талдоосу, жүргүзүлгөн эксперименттин жана экспериментте алынган натыйжалардын комплекстүү мүнөзү, интервью алынгандардын санынын репрезентативдүүлүгү менен камсыздалды.

Диссертациялык иште Кыргыз Республикасынын жогорку кесиптик билим берүү системасынын өнүгүшүнө жана педагогика илимине дээрлик мааниси бар болгон жаңы теориялык илимий негизделген натыйжалар алынган. Бул иштин түзүмү киришүүдөн, үч главадан, жалпы корутундудан,

практикалык рекомендациялардан, колдонулган адабияттардын тизмесинен жана тиркемеден туруп, 149 бетти түзөт, анда 6 таблица, 10 сүрөт камтылган.

Диссертациялык изилдөөнүн биринчи главасы **“Жогорку окуу жайларындагы кураторлордун тарбиялык ишмердүүлүгүн изилдөөнүн теориялык-методологиялык негиздери”** деп аталып, мында изилдөөнүн биринчи жана экинчи милдеттерин чечүү каралды.

Кураторлук иш ХХ кылымга чейин “камкорчу” түшүнүгүндө колдонулуп, кийин гана студент жаштардын тарбиячысы катары колдонууга өткөн. Ошондой эле “куратор” сөзүн башка областтарда: медицинада, искусстводо, мамлекеттик-административдик түзүмдөрдө да колдонулуп келген.

Кураторлорду тандоодогу негизги критерий болуп окутуучулардын педагогикалык жана турмуштук тажрыйбасы эсептелген. Ошондуктан кураторлукка профессорлорду, доценттерди, ага окутуучуларды жана жетишерлик тажрыйбасы бар ассистенттерди дайындашкан.

Биз эгемендүү мамлекет болгондон бери Кыргыз Республикасында 2012-жылдан баштап адистерди даярдоонун көп баскычтуу системасына өттүк. Бул максатты ишке ашырууда кураторлордун тарбиялык иштеринин мааниси жана анын мазмуну сапаттык жактан да өзгөрдү. Экинчи жагынан, студенттерге ар бир окуу жылында байкоо жүргүзүү менен көпчүлүк окутуучулар бүтүрүүчүлөрдү салыштырып көрүп, азыркы жаштарда социалдашуу процессинин жай жүрүп жаткандыгын белгилешүүдө.

Биринчи жана төртүнчү курстардын кураторлорунун биргелешип иштөөсү өзгөчө мааниге ээ болду, мында улантуучулук принциби орун алды жана ЖОЖдо калыптанган салттар да сакталды.

“Кураторлордун студенттик группалардагы тарбиялык ишмердүүлүгүн уюштуруунун педагогикалык шарттары” - деп аталган экинчи главада кураторлук ишмердүүлүктүн негизги максаттары жана принциптери берилген.

Тарбиялоонун ЖОЖдогу фундаменталдуу жана окуу-тарбия процессинин максаттары менен милдеттеринин мазмунун талдоо тарбиялык иштерди системалуу уюштуруунун негизги принциптери бөлүп көрсөтүлгөн.

Кураторлор студенттерди инсандык жактан активдүү ишмердүүлүктүн түрлөрүнө жана формаларына тартуу максатында күч-аракет жумшоо менен керектүү учурда тиешелүү ондоп-түзөтүүлөрдү киргизүү аркылуу студентке инсандык жактан өнүктүрүүчүлүк чөйрөнү жаратат. Кураторлордун негизги милдеттери катары студенттерде инсандык сапаттарды калыптандыруу болуп саналат.

Аныкталган принциптерди жана милдеттерди ишке ашырууда куратор студенттер үчүн насаатчынын, аныктоочунун, фасилитатордун, улуу жолдоштун ролун аткарат. Тайпага карата куратор уюштуруучу, методикалык жактан жетекчи, тарбиячы, педагог-психолог катары эсептелет.

Азыркы педагогдор кураторлордун мүнөздүү өзгөчөлүктөрүнө, педагогикалык ишмердүүлүгүнө, психологиялык даярдыгына басым жасашып, педагог-кураторлордун адептик-баалуулугуна багытталган.

Ар кандай коомдук формация башкаруу менен өзүн-өзү башкаруунун белгилүү бир байланышы аркылуу мүнөздөлөт, мында башкаруу – бул объектиге сырттан таасир этүү, ал эми өзүн-өзү башкаруу – объектинин өзү тарабынан иштелип чыгуучу ички таасир этүү. Ушуга байланыштуу изденүүчү кураторлук системанын «Өзүн-өзү башкаруу» жана «Студент» подсистемасын жана аларда өзүн-өзү башкаруунун үстөмдүк кылуучу ролун аныктады.

Окуу-тарбия иштери боюнча функцияларды студенттерге өткөрүп берүү менен студенттик башкаруу органдарынын структуралык модели диссертацияда түзүлгөн.

Куратордун педагогикалык ишмердүүлүгүнүн компоненттери катары – *мотивациялык, долбоорлоочулук, конструктивдүү, коммуникативдик, уюштуруучулук, инсандык-рефлексиялык жана креативдүүлүк* белгиленген.

Изилдөөлөр көрсөткөндөй, кураторлордун билимин жогорулатуу, алар менен жүргүзүлүүчү бардык методикалык иштер ушул компоненттерди, билимдерди жана билгичтиктерди эсепке алуу менен уюштурулду.

ЖОЖдогу дагы бир орчундуу маселе болуп, кураторлордун ишмердүүлүгүн пландаштыруу жана баалоо эсептелери белгиленди.

“Студенттерди инсандык жактан калыптандыруу процессинде куратордун ишмердүүлүгүнүн натыйжалары жана аны педагогикалык экспериментте текшерүү” – деп аталган үчүнчү главада студенттерди тарбиялоодо жана алардын өзүн-өзү тарбиялоосунда кураторлордун ролу жана педагогикалык эксперименттин жыйынтыктары берилген.

Тарбиялоонун эң маанилүү жана бийик деңгээли болуп өзүн-өзү тарбиялоо эсептелет, бул болсо адамдын жекече өзгөчөлүктөрү жана шыктары менен катар жалпы социалдык чөйрөдө тарбияланып жаткан адамдардын ар түрдүү инсандык позицияларынын кеңири спектрин элестетет.

Студенттердин өзүн-өзү тарбиялоосу комплекстүү, көп жактуу процесс болуп саналат жана белгилүү бир өлчөмдө бөтөнчө бир мүнөзгө ээ, бул болсо илимий жактан негизделген педагогикалык жетекчиликти талап кылат. Диссертанттын талдоолору көрсөткөндөй, аны ишке ашырууда жетектөөчү роль кураторлорго таандык.

Иште сурамжылоонун жыйынтыгы көрсөткөндөй, студенттердин көпчүлүгү өздөрүн ар-намыстуу, адилеттүү жана кең пейил деп эсептешет. Башка жагынан алып караганда, оройлук, адепсиздик, коркоктук сыяктуу сапаттар да студенттин адептик облигинде орчундуу орунду ээлеп турары байкалды. Мындан сырткары, эрктүүлүк, сабырдуулук жана альтруизм сыяктуу сапаттар рейтингде акыркы орундарда тургандыгы бизди кооптондурат, бул болсо алардын моралдык-адептик нормаларынын төмөндөп кеткендиги туура белгиленди.

Эксперименттин калыптандыруучу этабында (2015-2016-жылдар) инсанга багытталган мамиленин негизинде студенттердин окуу-тарбия

процессинин иш-чаралары апробацияланды. Эксперименттин жыйынтыктоочу этабында окуу-тарбия процессинде студенттерди инсандык жактан калыптанган деңгээли аныкталды жана студенттердин таанып-билүү активдүүлүгүнүн жогорулагандыгы белгилүү болду.

Педагогикалык экспериментте студенттерди инсандык жактан калыптандыруунун деңгээлин аныктоо максатында жогорку, ортоңку, төмөнкү деңгээлдер аныкталды.

Педагогикалык эксперименттин жыйынтыгы боюнча 4-сүрөттө ОшМУнун студенттеринин инсандык жактан калыптануусунун гистограммасы берилди, анда ОГПИнин студенттеринин экспериментке чейинки жана эксперименттен кийинки инсандык жактан калыптангандыгынын гистограммасы берилди.

Педагогикалык эксперименттин жыйынтыктарынын ишенимдүүлүгүн текшерүү үчүн автор χ^2 (Хи -квадрат) статистикалык критерий пайдаланды.

Эксперименттен кийинки жыйынтык критикалык мааниден чоң, бул педагогикалык эксперименттин ишенимдүүлүгүн тастыктайт. Ошентип изденүүчү эксперименталдык иштердин программасын так жана ырааттуу удаалаштыкта аткаргандыгы көрүнүп турат.

Изилдөө процессинде алынган жыйынтыктар коргоого коюлган жоболор катары так жана аргументацияланып берилген.

Изилдөөнүн илимий жаңылыгы жана теориялык мааниси:

- ЖОЖдогу студенттерди инсандык жактан калыптандыруу процессинде куратордук институттун теориялык- методологиялык негиздери аныкталды жана ал илимий жактан негизделди;

- Студенттерди инсандык жактан калыптандыруу процессинде кураторлордун ишмердүүлүгүн уюштуруунун педагогикалык шарттары, функциялары, принциптери аныкталды;

- Окуу-тарбия процессинин түрдүү баскычтарында студенттердин таанып-

билүү активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн формалары, каражаттары жана технологиялары иштелип чыкты;

- Кураторлордун ишмердүүлүгүн уюштуруунун модели иштелип чыкты, анын натыйжалуулугу педагогикалык экспериментте текшерилди.

Изилдөөнүн практикалык маанилүүлүгү студенттерди инсандык жактан калыптандырууну камсыздоого багытталган кураторлордун ишмердүүлүгүн уюштуруунун моделин, нормативдик документтерди жана куратордук журналды, иш пландарды, көрсөтмөлөрдү, жоболорду ЖОЖдордун кураторлору академиялык тайпаларда пайдаланууга болот.

Диссертациянын мазмуну жана түзүлүшүндөгү болгон кемчиликтер. Иште талашсыз жана кынтыксыз болгон жакшы жактары менен катар, биздин пикир боюнча төмөнкү кай бир кемчиликтер орун алган:

1. Кыргыз Республикасынын жогорку билим берүү системасындагы түзүлгөн көйгөйлөрдү диссертант туура белгилеп, түйүндүү проблема катары «кадрларды даярдаган түзүмдөр» деп. Бөлүп чыгарды, бирок аны чечмелөөнүн жолдорун көрсөткөн жок. Бир кезде И.Раззаков атындагы Кыргыз мамлекеттик техникалык университетте жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик стандартын иштеп чыккан группа түзүлгөн болчу.

2. Диссертацияда баштапкы кесиптик билим берүү адистерин даярдоонун дуалдык системасына көңүл бурулбаптыр. Бул көйгөй азыр маанилүү орунду ээлеп турат.

3. Педагогика илиминде компетенцияларды классификациялоодо түйүндүү, базалык, универсалдуу ж.б. бөлүү кабыл алынган. Автор болсо «өтө маанилүү» жана «маанилүү эместерди» пайдаланыптыр.

Бирок белгиленген кемчиликтер диссертациянын жалпы баалуулугун төмөндөтпөйт, иш окутуунун теориясына тарбиялоонун практикасына белгилүү салым киргизет.

Кыргыз Республикасындагы «Окумуштуу даражаларды ыйгаруу тартиби жөнүндө жобого» ылайык диссертацияга коюлган талаптарга дал келиши.

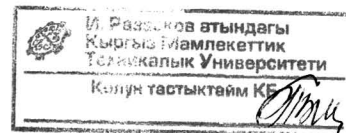
Божонов Замирбек Сабиржановичтин «Студенттерди инсандык жактан калыптандыруу процессинде кураторлордун тарбиялык ишмердүүлүгүн уюштуруунун педагогикалык шарттары» аттуу темадагы педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражаны изденип алуу үчүн жазылган диссертациясы актуалдуу темага арналган, теориялык жана практикалык мааниге ээ. Өзү жеке аткарган жана аякталып бүткөн иш болуп саналат. Анын илимий жыйынтыктары жаңылыгы жана ишенимдүүлүгү менен айырмаланат, диссертациянын негизги жоболору жана корутундулары автордун илимий-методикалык эмгектеринде жарыяланган. Булар аталган диссертация «Окумуштуу даражаларды ыйгаруу тартиби жөнүндө жобонун» талаптарына жооп берет деген тастыктоого негиз түзөт, ал эми автору шити ийгиликтүү коргосо ага 13.00.08 – кесиптик билим берүүнүн теориясы жана методикасы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуу даражаны ыйгарууга татыктуу.

Диссертациялык иш И.Раззаков атындагы Кыргыз мамлекеттик техникалык университетинин инженердик педагогика кафедрасынын кеңейтилген отурумунда талкууланды (2018-жылдын 5-январында, №1 протоколу).

Инженердик педагогика кафедрасынын

башчысы, п.и.д., профессор:

Асаналиев М.К.

05.01.18гк

Диссертациясын реценсия
6.01.2018-ж. реценсия түзүлү.
Окумуштуу кадр: А.Т.Т. Токмогушев А.Э